

IZKUŠNJE Z VERIFIKACIJO RAZVRSTITVE BIBLIOGRAFSKIH ENOT RAZISKOVALCEV PO TIPOLOGIJI

Dragotin Kardoš

Naravoslovnotehniška
fakulteta
Univerza v Ljubljani

Kontaktni naslov:
dragotin.kardos@ntf.uni-lj.si

Izvleček

Predstavljen je potek priprav in izkušnje Osrednjih specializiranih informacijskih centrov – OSIC-ev z verifikacijo razvrstitve bibliografskih enot po tipologiji dokumentov v sistemu COBISS v okviru Agencije za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije (ARRS).

Ključne besede

verifikacija bibliografskih enot, izkušnje, raziskovalci, OSIC, ARRS, pravilnik

Abstract

The article presents the course of the preparation and experience of Specialised Information Centres (OSIC) with the verification of bibliographic units according to the typology of documents in the COBISS system within the framework of the Slovenian Research Agency (ARRS).

Keywords

bibliographic units verification, experience, researchers, OSIC, ARRS, regulation

UVOD

Vrednotenje raziskovalne uspešnosti je v sodobnem svetu postalo zelo pomembno, tako za oceno stanja in razvoja znanosti, kot tudi za njeno racionalno usmerjanje. Vrednotenje je zelo težavno in povezano s številnimi problemi, pomanjkljivostmi in omejitvami. Večina teh težav je odvisna predvsem od vrste raziskovalnega dela in od specifičnosti znanstvenega področja/vede ali posamezne znanstvene discipline. Osnovni rezultat tako pri temeljnih kakor tudi uporabnih raziskavah so nove informacije, ki so podane v znanstvenih publikacijah, čeprav tudi tovrstne raziskave lahko dajo neposredno uporabne rezultate, vključno s patenti. Zato lahko znanstvene publikacije jemljemo kot edine primarne kazalce znanstvene uspešnosti raziskovalcev (Adamič Š., 2003).

V Sloveniji so se tako v začetku novega tisočletja začele priprave na izvajanje takšnega vrednotenja. Za uspešno izvedbo vrednotenja je bilo treba pripraviti ustrezna navodila in izbrati institucije, ki bodo to nalogo lahko opravljale. Že v letu 1999 je posebna delovna skupina v okviru Slovenske akademije znanosti in umetnosti (SAZU) objavila poročilo "Spremljanje raziskovalne uspešnosti v Sloveniji". Ista skupina je v oktobru 2003 objavila tudi prva "Navodila za delo osrednjih specializiranih informacijskih centrov pri vrednotenju raziskovalne uspešnosti v Sloveniji". V letu 2003 je tedanje Ministrstvo za šolstvo,

znanost in šport objavilo razpis za sofinanciranje osrednjih specializiranih informacijskih centrov – OSIC-ev, ki naj bi začeli v sistemu COBISS izvajati verifikacijo razvrstitve bibliografskih enot raziskovalcev po tipologiji. Na tem razpisu so bili kot izvajalci izbrani OSIC-i za: naravoslovje (UL – Naravoslovnotehniška fakulteta), tehniko (Centralna tehniška knjižnica UL), biotehniko (UL – Biotehniška fakulteta), medicino (UL – Medicinska fakulteta, IBMI), družboslovje (UL – Fakulteta za družbene vede) in humanistiko (Znanstvenoraziskovalni center SAZU).

OSIC-i so v svojem prvem triletnem mandatu izvajali zlasti naslednje naloge:

- izvajanje selekcije pri vnosu bibliografskih zapisov v bibliografsko bazo raziskovalcev ter spremljanje in nadziranje ustreznosti razvrstitve bibliografskih zapisov,
- obdelovanje, organiziranje, vrednotenje, arhiviranje in posredovanje specializiranih informacij in informacijskih virov.

OSIC-i so bili z načinom dela in Navodili prvič seznanjeni šele v drugi polovici leta 2003, nakar je bilo izvedenih več sestankov OSIC-ev in delovne skupine SAZU, ki je pripomogla k modificirani verziji Navodil, objavljenimi v marcu leta 2004. Prva verifikacija, ki je potekala v skladu s temi

Navodili, je vključevala “Znanstvene članke v revijah”, razvrščene v 7 kategorij “kazalcev raziskovalne uspešnosti (KRU)”, in “Znanstvene knjige in poglavja v njih”, ki so bila razvrščena v 6 kategorij. Vse druge publikacije se pri ugotavljanju kazalcev raziskovalne uspešnosti niso upoštevale.

Po odstopu predsednika in nato še preostalih članov delovne skupine SAZU je delo OSIC-ov pri verifikaciji bibliografskih enot raziskovalcev prešlo najprej v okvir MŠZŠ in po ustanovitvi Agencije za raziskovalno dejavnost (ARRS) v njen okvir. Vsi OSIC-i so bili na razpisu v letu 2006 ponovno izbrani, njihove naloge povezane z verifikacijo bibliografskih enot raziskovalcev pa so sedaj zlasti:

- sodelovanje pri optimiranju metodoloških osnov vodenja bibliografij raziskovalcev,
- spremljanje in nadziranje ustreznosti razvrstitve bibliografskih enot raziskovalcev po veljavni tipologiji dokumentov/del za vodenje bibliografij v sistemu COBISS.SI,
- organiziranje arbitraže v primeru vsebinsko spornih tipologij (v sodelovanju z znanstvenoraziskovalnimi sveti ved),
- redigiranje bibliografskih zapisov s spremembo tipologije v primeru nepravilnih razvrstitev bibliografskih enot,
- vrednotenje kakovosti bibliografskih zapisov z vidika vsebinske obdelave, ki jih kreirajo posamezne knjižnice.

V začetku je torej izvajanje verifikacije potekalo še v skladu z Navodili, po objavi “Pravilnika o kazalcih in merilih znanstvene in strokovne uspešnosti” pa poteka verifikacija tipologij v skladu s tem Pravilnikom.

PRAVILNIK O KAZALCIH IN MERILIH ZNANSTVENE IN STROKOVNE USPEŠNOSTI

Pravilnik o kazalcih in merilih znanstvene in strokovne uspešnosti je bil sprejet na ustreznih organih ARRS in objavljen v Uradnem listu RS, št. 39/2006 (dne 13. 4. 2006). Pravilnik določa kazalce in merila za ocenjevanje znanstvene in strokovne uspešnosti izvajalcev raziskovanja, ki so financirani ali sofinancirani iz sredstev ARRS.

V Pravilniku so med drugim posebej opredeljeni:

Bibliografski kazalci in merila znanstvene uspešnosti (5. člen):

Znanstveni članek (COBISS tip 1.01, 1.02, 1.03)

- Znanstveni članek v reviji, ki jo indeksira SCI Expanded, z dejavnikom vpliva
- Znanstveni članek v reviji, ki jo indeksira SSCI, z dejavnikom vpliva

- Znanstveni članek v reviji, ki jo indeksira A&HCI, ali druga mednarodna humanistična bibliografska baza podatkov s seznama ARRS
- Znanstveni članek v reviji, ki jo indeksira druga mednarodna bibliografska baza podatkov s seznama ARRS
- Znanstveni članek v drugih znanstvenih revijah s seznama ARRS

Znanstvena monografska publikacija (COBISS tip 2.01, 2.18, 2.24)

- Znanstvena monografija s številom strani nad 50
- Znanstvena monografija s številom strani nad 50, ki ne ustreza kriterijem iz A
- Znanstvena monografija (brošura) s številom strani med 20 in 50 ali znanstveni zemljevid
- Zvočni ali video posnetek
- Patent

Samostojni znanstveni sestavek ali poglavje v monografski publikaciji (COBISS tip 1.16 v 2.01, 2.02, 2.06, 2.16, 2.17, 2.20)

- Obsežni znanstveni sestavek ali poglavje (nad 50 strani) v obsežni znanstveni monografiji (2.01A nad 500 strani)
- Samostojni znanstveni sestavek ali poglavje v znanstveni monografiji (2.01A)
- Samostojni znanstveni sestavek ali poglavje v znanstveni monografiji (2.01B)
- Samostojni znanstveni sestavek ali poglavje v drugi monografski publikaciji
- Zaključena znanstvena zbirka podatkov iz seznama ARRS

Znanstveni prispevek na konferenci, objavljen v zborniku recenziranih znanstvenih prispevkov (COBISS tip 1.06 in 1.08 v 2.31 in 2.32)

Če je zbornik recenziranih znanstvenih prispevkov objavljen kot redna številka znanstvene revije, ki ustreza kategorijam I A, B, C, se prispevki točkujejo po metodologiji za znanstvene članke.

- Znanstveni prispevek v zborniku z mednarodne ali tuje konference (2.31)
- Znanstveni prispevek v zborniku z domače konference (2.32)

Bibliografski kazalci in merila strokovne uspešnosti (6. člen)

Kot bibliografski kazalci strokovne uspešnosti se štejejo nekategorizirana znanstvena dela iz 5. člena Pravilnika

ter strokovna, umetniška in pedagoška dela, evidentirana v bibliografskih zapisih.

DRUGI POMEBNI ČLENI PRAVILNIKA

Izračun skupnega števila točk raziskovalne uspešnosti je po posameznih področjih predstavljen v **7. členu**, v nadaljnjih členih pa so predstavljeni kriteriji za ugotavljanje izpolnjevanja kriterijev za vodjo temeljnega raziskovalnega projekta (**8. člen**), vodjo aplikativnega raziskovalnega projekta (**9. člen**) in vodjo programa (**10. člen**).

V Uradnem listu RS, št. 106/2006 (dne 13. 10. 2006), je bil objavljen nekoliko spremenjen 5. člen Pravilnika, ki velja od 14. 10. 2006 dalje.

Sestavni del Pravilnika so tudi priloge, in sicer seznami:

- mednarodnih bibliografskih baz podatkov, ki se upoštevajo pri kategorizaciji znanstvenih publikacij,
- revij, ki niso vključene v mednarodne bibliografske baze podatkov, se pa upoštevajo pri kategorizaciji znanstvenih publikacij,
- mednarodnih založb, ki se upoštevajo pri kategorizaciji znanstvenih publikacij.

IZKUŠNJE Z VERIFIKACIJO RAZVRSTITVE BIBLIOGRAFSKIH ENOT RAZISKOVALCEV

Po opravljeni izbiri OSIC-ev v letu 2003 so le-ti začeli prve verifikacije šele v oktobru tega leta. Te "poskusne" verifikacije so OSIC-i izvajali na osnovi Navodil in tabel v Excelu za obdobje dveh let (2002 in 2003). Tako je verifikacija potekala v naslednjih nekaj mesecih z določevanjem "Kazalcev raziskovalne uspešnosti" (KRU) več ali manj ročno. Šele kasneje, v začetku leta 2005, je ARRS objavila nov "Pravilnik o sofinanciranju osrednjih specializiranih centrov", ki je vključeval določilo, da izvajanje nalog v povezavi z zapisi v bibliografski bazi raziskovalcev koordinira IZUM (Seljak, 2005). Izvajanje verifikacije zapisov je tako postalo veliko bolj transparentno in v obliki, ki se jo uporablja tudi še sedaj. V začetku leta 2005 so OSIC-i za izvajanje verifikacije uporabljali "Navodila za delo osrednjih specializiranih informacijskih centrov pri vrednotenju raziskovalne uspešnosti v Sloveniji", ki jih je pripravila Komisija SAZU, nato pa "Pravilnik o kazalcih in merilih znanstvene in strokovne uspešnosti". OSIC-i so do sedaj opravili verifikacijo za večino zapisov raziskovalcev, ki so bili objavljeni v času od leta 2000 dalje. Število zapisov, ki so jih do sedaj verificirali OSIC-i po tipologijah, je prikazano v **Tabeli 1: "Statistika verificiranih tipologij do 1. 11. 2006"**. Iz tabele je razvidno, da so OSIC-i do sedaj verificirali 39.143 zapisov, od tega 22.200 izvirmih znanstvenih člankov,

5.649 samostojnih znanstvenih sestavkov v monografiji, 2.697 preglednih znanstvenih člankov, 2.517 objavljenih znanstvenih prispevkov na konferencah, 2.405 znanstvenih monografij, 926 zbornikov recenziranih znanstvenih prispevkov na konferencah, 807 kratkih znanstvenih prispevkov itd. OSIC-i so v tem času spremenili 3.188 tipologij (8,1 odstotka verificiranih zapisov).

Verifikacija znanstvenih člankov (COBISS tip 1.01, 1.02, 1.03)

Pri verifikaciji večine izvirmih znanstvenih, preglednih in kratkih znanstvenih prispevkov pri revijah s faktorjem vpliva (IF) večjih problemov ni zaznati. Problematični so prispevki, ki so objavljeni v redni številki revije z IF, če so "rezultat" konferenc ali simpozijev. Taki prispevki se verificirajo s tipologijo 1.08 in z vnosom novega zapisa za volumen ali številko revije, ki se obravnava kot 2.31. Tako se taki zapisi v bibliografiji raziskovalca v SICRIS-u izpišejo med članki s tipologijo 1.01 in se tako tudi vrednotijo, problem pa ostaja pri izpisu bibliografije v COBISS-u, kjer se ti prispevki izpisujejo pri tipologiji 1.08.

Nadalje predstavljajo problem tudi prispevki, ki so objavljeni kot dokumenti tipa "short communication", "notes", "letter to the editor" in podobni, ki jih verificiramo kot 1.01 v primeru, ko je IF revije v zgornji polovici najustreznejše kategorije za to revijo v JCR, medtem ko preostale take prispevke verificiramo kot 1.03.

Znanstvene prispevke, ki so objavljeni v revijah, citiranih v mednarodnih bazah podatkov iz seznama ARRS, in prispevke v revijah iz seznama ARRS, poskušajo OSIC-i, če je to le mogoče, pogledati v originalu in tako ugotoviti njihovo ustreznost za verifikacijo. Vse prispevke s tipologijami znanstvenih člankov, ki so objavljeni v preostalih revijah, pa morajo avtorji obvezno predložiti v pregled OSIC-u (velja za OSICN), ki šele po takem pregledu in ugotovljeni ustreznosti opravi verifikacijo.

Poseben problem pri verifikaciji teh tipologij pomenijo tudi zapisi, ki jih kreatorke zapisov vnesejo brez ustreznih bibliografskih podatkov. Gre za članke, ki so "v tisku" in še ni znan dokončen datum objave. Zato OSIC-i kreatorke zapisov opozarjajo, da takih zapisov ne vnašajo. Vnos naj bo opravljen šele takrat, ko je mogoče prispevek videti med prispevki "online first", to so članki z že opravljenimi recenzijami, ki samo čakajo na objavo v reviji.

Verifikacija znanstvenih monografskih publikacij (COBISS tip 2.01, 2.08 in 2.24)

Pri verifikaciji **znanstvenih monografij** (2.01) posebnih problemov ni zaznati. Na področju naravoslovja in še

nekaterih področjih OSIC-i za uspešno verifikacijo zahtevajo vpogled v primarni vir. Obstaja nekaj primerov neustreznih tipologij, ker avtorji zahtevajo tipologijo 2.01 za dela, ki po definiciji ne sodijo v to kategorijo. Naletimo tudi na monografije s tipologijo 2.01, ki so tuje in v katerih ne sodeluje noben slovenski raziskovalec. Taki zapisi bi morali ostati brez tipologije, ker ne sodijo med zapise, ki jih verificirajo OSIC-i.

Poseben problem v tem okviru predstavlja verifikacija **znanstvenih filmov** (2.18), ker je iz priloženega gradiva nemogoče ugotoviti, ali gre v resnici za znanstveni film. Za ustrezno verifikacijo bi bilo treba pridobiti filmski scenarij, na osnovi katerega bi se lahko presojala znanstvena ustreznost teh filmov. Brez tega verifikacija znanstvenih filmov ni smiselna.

Na področju verifikacije **patentov** (2.24) predstavlja poseben problem vnos večjega števila patentnih dokumentov, ki pripadajo isti patentni družini, v bazo COBIB.SI. Na tak način prihaja do večkratnega vrednotenja istega patenta. Pojavil se je tudi predlog za dodatno tipološko oznako, ki bi zajela nove, vzgojene biološke vrste.

Verifikacija samostojnih sestavkov ali poglavij v monografski publikaciji (COBISS tip 1.16 v 2.01, 2.02, 2.06, 2.16, 2.17, 2.20)

Pri verifikaciji zapisov s tipologijo 1.16 predstavljajo glavni problem predvsem nadrejeni dokumenti, ker jim avtorji često dodeljujejo tipologijo, ki glede na definicijo tipologij ni ustrezna. Pri obsežnih prispevkih v enciklopedijah (4 ali več strani), le-ti dobijo tipologijo 1.16, vendar so v primerjavi z objavljenimi poglavji v monografijah neustrezno ovrednoteni.

Verifikacija znanstvenih prispevkov na konferencah, objavljenih v zbornikih recenziranih znanstvenih prispevkov (COBISS tip 1.06 in 1.08 v 2.31 ali 2.32)

Pri verifikaciji znanstvenih prispevkov na konferencah bi veljalo najprej ugotoviti, da se pri kreatorkah zapisov prepogosto dogaja, da vnašajo tudi zbornike, ki ne ustrezajo tej kategoriji. Večkrat gre za zbornike, ki vključujejo le abstrakte prispevkov in često tudi take, ki nimajo kode ISBN in mednarodnega ali domačega strokovnega odbora.

Opozoriti bi veljalo tudi na zbornike, ki vključujejo prispevke, ki jih posebej izbrani avtorji po izvedenih konferencah posebej pripravijo in bi morali dobiti ugodnejšo tipologijo kot 1.08. Najbolj aktualen in kritičen je primer publikacij iz serije NATO, kjer avtorji v pripravo prispevkov vlagajo veliko znanstvenoraziskovalnega dela.

Če je konferenčni prispevek objavljen kot elektronski vir, ki mu ni mogoče dodeliti tipologije 2.31 ali 2.32, ostanejo tovrstni prispevki nekategorizirani in so uvrščeni med strokovna dela.

Elektronski viri, kot so npr. spletne strani konferenc, ki so bile organizirane pred več leti, postopoma ugašajo.

Za vse prispevke s tipologijo 1.06 je za uspešno verifikacijo potrebno dokazilo, da je bil prispevek avtorja v resnici vabljen predavanje.

ZAKLJUČEK

Kljub v prispevku omenjenim problemom, ki se pojavljajo pri verifikaciji bibliografskih enot raziskovalcev, lahko zaključimo, da poteka postopek verifikacije v večini primerov uspešno in da je sodelovanje med OSIC-i, kreatorkami zapisov in avtorji zadovoljivo. Kadar pa ustreznega soglasja ni, imajo OSIC-i na voljo svoje lastne ekspertne skupine, ki skušajo ob sodelovanju z odgovorno osebo OSIC-a ugotoviti ustreznost tipologije. Če ustreznosti ni mogoče potrditi, o tem razpravljajo in podajo mnenje znanstvenoraziskovalni sveti ved v okviru ARRS, vrhovni "razsodnik" pa je znanstveni svet ARRS, ki o taki tipologiji zapisa poda dokončno mnenje.

OSIC za naravoslovje ima tako poleg odgovorne osebe in pomočnika na voljo tudi osem ekspertov z Univerze in raziskovalnih inštitutov, s katerimi ob spornih primerih uspešno sodeluje. Da bi zmanjšal število problematičnih zapisov in tipologij, OSIC pripravlja s kreatorkami zapisov občasne sestanke, na katerih obe strani obravnavata vse pri verifikaciji ugotovljene probleme.

Reference

- [1] Adamič, Š. idr. (2003). Navodila za delo osrednjih specializiranih informacijskih centrov pri vrednotenju raziskovalne uspešnosti v Sloveniji, SAZU, 66 str.
- [2] Seljak, T. (2005). Ročna ali računalniško podprta kategorizacija znanstvenih publikacij?, *Organizacija znanja*, 10(1): 3–11.
- [3] Seljak T.(2005). Bibliografija raziskovalcev v sistemu COBISS. SI, *Organizacija znanja*, 10(4): 262–266.
- [4] Pravilnik o kazalcih in merilih znanstvene in strokovne uspešnosti (2006). Uradni list RS, št. 39 (13. 4. 2006), Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije, 4221–4225.
- [5] Pravilnik o dopolnitvi Pravilnika o kazalcih in merilih znanstvene in strokovne uspešnosti (2006). Uradni list RS, št. 106 (13. 10. 2006), Javna agencija za raziskovalno dejavnost Republike Slovenije, str. 10745.
- [6] Zapisnik sestanka z vodji OSIC-ev, IZUM Maribor, 13. 9. 2006, 5 str.

Tipologija	OSICB	OSICD	OSICH	OSICM	OSICN	OSICT	Skupaj	
1.01	Izvirni znanstveni članek	1516	4042	2489	2778	6871	4504	22200
1.02	Pregledni znanstveni članek	196	708	329	703	352	409	2697
1.03	Kratki znanstveni prispevek	27	156	105	103	163	253	807
1.04	Strokovni članek	0	9	0	15	24	5	53
1.06	Objavljeni znanstveni prispevek na konferenci (vabljeno predavanje)	1	13	383	7	30	0	434
1.08	Objavljeni znanstveni prispevek na konferenci	121	251	533	462	1031	119	2517
1.09	Objavljeni strokovni prispevek na konferenci	14	25	3	39	3	2	86
1.12	Objavljeni povzetek znanstvenega prispevka na konferenci	23	19	0	2	10	0	54
1.13	Objavljeni povzetek strokovnega prispevka na konferenci	0	1	0	0	0	0	1
1.16	Samostojni znanstveni sestavek v monografiji	170	2021	2417	130	375	536	5649
1.17	Samostojni strokovni sestavek v monografiji	2	23	1	98	20	7	151
1.18	Geslo – sestavek v enciklopediji, leksikonu, slovarju ...	0	3	0	0	2	0	5
1.20	Predgovor, spremna beseda	0	18	1	3	1	0	23
1.21	Polemika, diskusijski prispevek	0	18	0	7	0	0	25
1.25	Drugi članki ali sestavki	0	71	0	0	50	10	131
2.01	Znanstvena monografija	56	1157	868	39	187	98	2405
2.02	Strokovna monografija	5	79	8	0	11	9	112
2.03	Univerzitetni ali visokošolski učbenik z recenzijo	0	15	0	1	3	19	38
2.04	Srednješolski, osnovnošolski ali drugi učbenik z recenzijo	0	2	0	0	0	2	4
2.05	Drugo učno gradivo	0	19	0	0	0	3	22
2.06	Priročnik, slovar, leksikon, atlas, zemljevid	0	32	19	0	16	21	88
2.12	Končno poročilo o rezultatih raziskav	0	169	0	1	11	28	209
2.13	Elaborat, predštudija, študija	2	103	0	0	0	0	105
2.14	Projektna dokumentacija (idejni projekt, izvedbeni projekt)	0	5	0	0	0	0	5
2.15	Izvedensko mnenje, arbitražna odločba	0	1	0	0	0	0	1
2.16	Umetniško delo	0	5	1	0	0	0	6
2.17	Katalog razstave	0	4	4	0	1	5	14
2.18	Znanstveni film, zvočni ali video posnetek	0	0	1	3	0	0	4
2.24	Patent	9	0	0	7	123	15	154
2.25	Druge monografije in druga zaključena dela	0	16	0	0	15	8	39
2.30	Zbornik nerecenziranih prispevkov na konferenci	1	18	45	14	0	1	79
2.31	Zbornik recenziranih znanstvenih prispevkov na konferenci	224	19	93	44	149	397	926
2.32	Zbornik recenziranih znanstvenih prispevkov na domači konferenci	7	4	15	45	5	23	99
	Skupaj	2374	9026	7315	4501	9453	6474	39143
	Št. predhodno spremenjenih tipologij	106	951	262	817	698	354	3188
	Odstotek spremenjenih tipologij	4,5	10,5	3,6	18,2	7,4	5,5	8,1

Tabela 1: Statistika verificiranih tipologij do 1. 11. 2006